

Silvija

1982-?j? spalio–1983-i?j? kovas

Per visus tris atsisveikinti su mirusiuoju skirtus etapus prie laidojimo namų nusidriekdavo eilė. Viduje Silvija stovėjo šalia Rouz, Džulijos ir Emelinos, ir kartojo „dėkoju“ kaskart, kai koks nors nepažįstamasis jai pasakydavo, koks nuostabus buvo jos tėvas. Viena moteris pasakė daug metų kasdien su Čarliu laukdavusi autobuso stotelėje Lumis gatvėje, iš kur kiekvienas važiuodavo į savo darbus, ir jis buvo jai malonus kaip niekas kitas gyvenime. Ponas Luisas, kuris parūpino gėlių Džulijos vestuvėms, o dabar šermenims ir laidotuvėms, pasakė, kad kai jis atsikraustė į Pilzeną, Čarlis padėjo jam susiderėti mažą gėlių parduotuvės nuomos kainą. „Mano verslas be jo nebūtų nė prasidėjęs, – pasakė ponas Luisas Padavanų šeimos moterims. – Aš nepasitikėjau savimi, o Čarlis, nors buvom ką tik susipažinę, kažkodėl manimi pasitikėjo.“

Čarlis, regis, nuolat padėdavo jaunoms motinoms: kelios moterys pasakė, kad jis jų kūdikiams pirkdavo pieno mišinėlių, kai jos neišgalėdavo to padaryti. Per antrąjį atsisveikinimo etapą vyriausioji bibliotekininkė Eleina priėjusi prie Silvijos santūriai balsu pasakė, kad jos tėvas buvo mielas džentelmenas ir kartą padaręs jai reikšmingą paslaugą. Silvija nežinojo, kad Čarlis ir vyriausioji bibliotekininkė Eleina, penkiolika metų vyresnė už jos tėvus, buvo pažįstami ar net kada nors susitikę. Keli vyrai, turbūt jo išgertuvių draugeliai, atėjo į laidotuvių namus apgirtę, ir Rouz draugai suirzę dėbčiojo į juos. Bendradarbiai iš popieriaus fabriko atėjo apsivilkę baltus marškinius ir pasirišę juodus kaklaraiščius, lyg tokia būtų jų uniforma. „Neįmanoma, kad jo nebėra“, pasakė vienas iš jaunesnių Čarlio bendradarbių.

Silvija su juo sutiko. Tai buvo neįmanoma.

Daugelis atėjusiųjų raudavo pripuolamai, lyg apverkdami ne tik Čarlį, bet ir asmenines širdgėlas. Anksti prarasta meilė, persileidimas, nuolatinis galvos skausmas dėl pinigų stygiaus. Čia visi galėjo verkti, ir jie naudojosi proga. Jie ėjo pramintu keliu:

pirma laukdavo eilėje, užsisukusioje už tolimosios pastato sienos, paskui sustodavo prieš atvirą karstą, o tada pasukdavo kairėn išreikšti užuojautos Padavanų šeimos moterims. Paskui arba išeidavo iš salės, arba atsisėsdavo ant kėdžių salės viduryje. Nė viena iš Padavano moterų nesakė kalbos, bet per kiekvieną iš trijų atsisveikinti su mirusiuoju skirtų etapų koks nors vyras iš kurio nors Čarljo gyvenimo tarpsnio atsistodavo ir trūkinėjančiu balsu kalbėdavo apie jį.

Silvija nė sykio nepriėjo prie karsto. Ji žvilgtelėjo į tėvą tik pirmąkart užėjusi į salę. Negyvas Čarlis atrodė sustingęs, vaškinis, išėjęs, ir ji netroško iš arti žiūrėti į jo tuščią kūną. Stovėjo įaugusi į savo vietą, lyg ta vieta būtų užrakinta celė. Klausėsi, kaip jos balsas taria padėkas ar kitus žodžius, kurie atrodė derami. Žiūrėjo, kaip svetimos rankos suima jos rankas. Kai senutės norėdavo ją pabučiuoti, ji atkišdavo joms skruostą. Viljamas atnešė kėdę savo besilaukiančiai žmonai, bet ant jos atsisėdo Rouz, nors visą vakarą atsisakinėjo kėdžių, kai jai būdavo siūloma atsisėsti.

Ponia Čėčionė užėjo ir išėjo, nesiartindama prie Padavano moterų. Nuo tada, kai Sesilija pas ją apsigyveno, ji vengė Rouz, bet buvo tikra, kad kelias į pragarą, jei nepagerbs velionio. Giminės ir pusbroliai, kuriuos Silvija buvo sutikusi vos porą kartų, nes tas ir anas nekentė to ir ano, ateidavo ir išeidavo apsiašaroję ar suirzę. „Toji moteris“, kartkartėmis piktai burbtelėdavo Rouz, bet Silvija retai suprasdavo, apie kurią moterį ji taip kalba. Įsišaknijęs pyktis ir pavydas Čarljo ir Rouz giminėse neleido abiem pusėms suartėti. Seserims Padavano šeima visada buvo tik tie šeši po jų namų stogu gyvenantys žmonės. Tetos, dėdės, seneliai, pusbroliai visada būdavo apkalbami kaip priešai ar galimi priešai. Silvija žiūrėjo, kaip žmonės įeina ir išeina iš salės kaip teatrališko sielvarto potvynis ir atoslūgis, bet jos mintys sukosi apie tuos, kurių čia nebuvo: Sesiliją ir kūdikį.

Tą popietę Sesiliją su Ize išrašė iš ligoninės. Pagal pirminį Džulijos planą, tiesiai iš ligoninės Sesilija turėjo važiuoti pas Rouz, kur kūdikis turėjo tapti taikos avinėliu tarp motinos ir jos jauniausios dukters. Bet mirus Čarliui tas planas žlugo. Silvija atsiliepė virtuvėje sučirškusiu telefonu. Iš ligoninės paskambino Sesilija, raudodama taip, kad iš pradžių Silvija nesuprato, kas kalba. Žinia kirto Rouz lyg žaibas. Jos kūnas įsitempė, paskui atsipalaidavo, ir ji susmuko svetainėje ant grindų. Silvija priklaupė prie jos. Emelina su ausyse tebeskambančiais siaubingais žodžiais „tėtis mirė“ išlėkė į ligoninę, kad būtų šalia Sesilijos. Džulija dar nieko nežinojo, ji ramiai važiavo autobusu į Šiaurės Vakarų universitetinį miestelį.

Pirmieji žodžiai, kuriuos Rouz ištarė tuo keistu nauju balsu, buvo:

– Ji matė jį paskutinė? Jis buvo su ja?

Silvija iš pradžių sutriko.

– Sesilija?

– Ji, – atsakė Rouz tuo keistu balsu.

– Jis mirė ligoninės fojė, – ištarė Silvija, bet jau tada žinojo, kad durys Sesilijai ir jos gražiajai naujagimei užtrenktos. Ta mirtis ir joje Rouz įžvelgta išdavystė užkirto kelią bet kokiai susitaikymo galimybei. Silvija liko klūpėti, bet atšliojo nuo motinos. Čarlis visada ramindavo Rouz, prašydamas, kad ši būtų atlaidesnė. Be jokios abejonės, jis irgi manė, kad vaikas viską sustatys į vietas. Silvija gailėjosi su juo apie tai nepasikalbėjusi; seserims derėjo jį įtraukti į planą. Jeigu jos būtų tai padariusios, gal jis nebūtų ėjęs į ligoninę lankyti Sesilijos. Gal nebūtų šitaip pasibaigę.

Bet vis tiek pasakė motinai:

– Sesilija čia niekuo dėta. Jo širdis neišlaikė.

– Ne su manim, – ištarė Rouz. – Prie manęs to nebūtų nutikę.

Už jų stovėjo mėgstamas Čarlio krėslas. Tas krėslas, kuriame jis deklamuodavo eiles, gerdavo ir sakydavo dukroms, kaip stipriai jas myli. Silvijai niekada nerūpėjo, kad jis mažiau uždirba ar daugiau geria. Jis buvo jos žmogus, jie visą gyvenimą keisdavosi knygomis. Dar vaikystėje Silvija pastebėjo, kad Čarlis niekada neina į daržą užpakaliniame kieme, todėl ir ji ten neidavo. Tas ankstyvas polinkis sekti tėvu, jį mėgdžioti pastatė užtvarą tarp jos ir Rouz.

Laidotuvės įvyko penkios dienos po Čarlio mirties. Į Šv. Prokopijų susirinko tiek žmonių, kad visi netilpo erdvioje bažnyčioje. Rouz vilkėjo juodą suknelę, jos plaukus dengė juodi nėriniai. Ji sėdėjo pirmoje eilėje, tarp Silvijos ir Džulijos. Viljamas sėdėjo prie Džulijos, apsirengęs tamsų vestuvinį kostiumą. Silvijai iš kito šono sėdinti Emelina nenustygo ant kėdės, dairydamosi, ar sesuo dvynė atėjo į bažnyčią, – juk Sesilija tikrai nebūtų praleidusi laidotuvių. Pagavusi sesers žvilgsnį, Silvija paklausė: „Matai ją?“ Emelina papurtė galvą.

Kaisdama su storo audinio suknele ir pėdkelnėmis, Silvija prisiminė tą paskutinį kartą, kai buvo viena su tėvu, maždaug prieš mėnesį. Po vakarienės Rouz išsiuntė juos į krautuvę paimti didelio užsakymo. Tą dieną ji pripirko, o jūdviejų darbas buvo parnešti viską namo. Užsakymas dar nebuvo paruoštas, ponias Di Pjetro pavaišino Čarlį mažu bokalu alaus, ir jiedu prisėdo ant laiptelių prie užpakalinių krautuvės durų. Jiems prie kojų augo skurdus daržiukas. Čarlis jį nužvelgė.

– Nė iš tolo neprilygsta tavo motinos daržui, – ištarė.

– Iš kur tu žinai? – Silvija laikė sukėlusį plaukus ant viršugalvio, kad atvėsintų kaklą. Saulė leidosi, bet buvo neįprastai šilta rugsėjo diena. – Nesi kojos įkėlęs į mūsų užpakalinį kiemą.

Jis šyptelėjo.

– Numanau jos didį talentą.

Tėvas atrodė pavargęs, Silvija tada pagalvojo, kad gal jis neišsimiega. Turbūt jo širdis jau buvo pradėjusi šlubuoti. Ji šlubavo ir tą dieną, jam sėdint ant laiptukų su alaus bokalu rankoje. Gal Čarlis tai jautė, nes ištarė:

– Mieloji, aš žinojau, kad mokykloje praleidai krūvą pamokų.

Silvija pažvelgė į jį nustebusi.

– Žinotai?

– Bačas – mano senas draugas, todėl paprašiau, kad kiek galėdamas užsimerkčiau ir kuo švelniau tave baustų.

Bačas Magvairas buvo Silvijos vidurinės mokyklos direktorius, ir kai ji per mokslo metus praleido daugiau matematikos ir chemijos pamokų, nei buvo jose dalyvavusi, už bausmę liepė jai perdažyti sieną už mokyklos. Silvijai padėjo Sesilija, džiaugdamasi galėdama paimti į rankas teptuką. Emelina pasirinko užkandžiais. Silvija buvo tikra, kad tėvai nežino apie jos pravaikštas ir nuobaudą.

– Kodėl? – paklausė. Tai reiškė: „Kodėl tu tai padarei ir kodėl dabar man pasakoji?“

– Ką veiki darydamas per praleistas pamokas?

– Skaitydavau. – Silvija mostelėjo ranka. – Tos pamokos man laiko gaišimas. Jei kuo nors nesidomiu, neturiu vilties to išmokti.

Ji skaitydavo parke prie mokyklos, o romanus slėpė seno ąžuolo drevėje, laikė jį savo draugu. Silvija nesakė seserims, ką veikia, tai žinodama, Džulija labai supykta ir reikalautų grįžti į klasę, nenorėdama, kad dvynukės pamanytų, jog toks elgesys priimtinas. Gal tada Silvija pradėjo suprasti, kad suka kitu keliu nei Džulija. Silvija skaitydavo romanus, kuriuos paskui slėpdavo medyje, – tam medžiui ji išsakydavo savo mintis ir rūpesčius, – o Džulija įveikdavo visas prieš ją iškylančias mokslo kliūtis.

Čarlis linktelėjo.

– Tu dar per jauna suprasti, kad gyvenimas labai trumpas, bet taip yra. Nenorėjau tau trukdyti atmesti to, kas tau atrodė beprasmiška, kad galėtum daryti tai, kas tau atrodo prasminga. Mudu su tavim iš to paties molio, dukryt. Nei tau, nei man neužtenka to, ką gali duoti mokykla ar darbas. Mes ieškome už langą arba savyje kažko daugiau. – Jis tiriamai žiūrėjo į dukrą. – Juk tu žinai, kad esi daugiau nei bibliotekininko padėjėja ir koledžo studentė? Tu esi Silvija Padavano.

Jis ištarė jos vardą susižavėjęs, lyg ji būtų garsi tyrinėtoja ar kovotoja.

– Taip yra *todėl*, kad tu žinai, jog gyvenime įmanoma kai kas daugiau, nei beprasmiškai laikytis kvailos taisyklės ar laiku atvykti į nuobodžias pamokas. Dauguma žmonių to skirtumo nemato, todėl daro ką paliepti. Žinoma, jiems nuobodu ir jie nepatenkinti, bet jie mano, kad tokia yra žmogaus lemtis. Mudviem pasisekė, nes mudu matome, kad taip neturi būti.

Nuo Čarlio žodžių tiesos Silvijai per nugarą perbėgo šiurpuliai.

Jis plačiai nusišypsojo.

– Tai bent išrėčiau kalbą, ar ne? Tebūnie. Pasaulis nesibaigia ties mūsų kūnu. – Čarlis pastatė dabar jau tuščią alaus bokalą ir patrynė delnu ranką kaip savo kūno ribos pavyzdį. – Mes esame dangaus dalis, akmuo tavo motinos darže ir tas senolis, kuris

nakvoja prie traukinių stoties. Mes visi susiję, o kai tai supranti, pamatai, koks gražus yra gyvenimas. Tavo motina ir seserys to nesupranta. Bent kol kas. Jos mano, kad yra apribotos savo kūnų ir biografinių gyvenimo faktų.

Silvija jautėsi taip, lyg tėvas būtų parodęs jai tą jos dalį, apie kurią ji nė nenutuokė. Kai prisimindavo tą akimirką – čia, klaupte per laidotuvių pamaldas, ar vėliau gyvenime, – visada pasidžiaugdavo, kad tėvas jai tai pasakė, o ji pradžiugino *ji* perfrazuodama vieną iš jo mėgstamiausių eilėraščių: „Mes neuždaryti tarp skrybėlės ir batų.“ Paskui ponias Di Pjetro išnešė jiems krepšius su pirkiniais, ir tėvas su dukra leidosi namo, susiliesdami rankomis, tarp jų šokinėjant molekulėms, po vakariniame danguje lyg lemputės sužibusiomis žvaigždėmis.

Kunigas kalbėjo apie Čarlį, stengdamasis nupasakoti, koks prasmingas buvo jo darbas, stengdamasis parodyti Čarlį kaip šeimos galvą, nors puikiai žinojo, kad viską sprendė Rouz, ir Silvijai buvo skaudu girdėti, kaip kunigas ir visi į šermenis susirinkę žmonės apibrėžia Čarlį per jo biografijos faktus, nors jis buvo nepalyginti daugiau. Jis buvo didelis, gražus ir labiau įsiprasminęs dovanodamas pieno mišinėlį jaunos motinos kūdikiui, nei praleisdamas kiekvieną dieną popieriaus fabrike. Jis buvo jo geri darbai, jo meilė dukroms ir tos dvidešimt minučių, tą vakarą praleistos su Silvija užpakaliniame krautuvės kieme.

Jųdviejų pokalbis padėjo Silvijai naujai suprasti save. Ji ieškodavo trečių durų, nes buvo tokia kaip tėvas. Džulija stengėsi rinkti *geriausios studentės, merginos, žmonos* etiketes, o Silvija jų vengė. Ji norėjo likti ištikima sau kiekvienu ištartu žodžiu, kiekvienu savo veiksmu, kiekvienu įsitikinimu. Jos pusantros minutės bučiniai su kuriuo nors vaikinu bibliotekoje neturėjo etiketės, todėl Silvija džiaugėsi, o Džulijai buvo nejauku. Silvija praleidinėjo nuobodžias pamokas ir eidavo į parką skaityti knygų. Ji nesutiks su mažiau nei tikra meile, nors seserys vienu balsu atsiduso išgirdusios, kad Ernis pakvietė ją į pasimatymą, o ji atmetė jo kvietimą. Ji palauks, jei reikės – amžinai, vyro, kuris pamatys, kad ji yra beribė, kaip tai matė jos tėvas. Silvija pasimuistė klaupte, pilna minčių galva. Skubanti, sukaitusi, pritvinkusi dar nepralietų ašarų. Dabar ji jau suvokė – savo kūnu, kaulais, ląstelėmis, – kad tėvas išėjo. Jis išėjo, ir daugiau niekas jos iš tiesų nepažinojo. Džulija, Emelina ir Sesilija – kiekviena matė truputį kitokią Silviją. Ji buvo švelni su Emelina, atsakydama į sesers švelnumą, ir žaisminga su Džulija, nes joms patiko mesti viena kitai iššūkius. Sesilija Silvijai atrodė įdomi, nes sesuo dailininkė kalbėjo ir mąstė kitaip nei visi kiti jos pažįstami žmonės.

Silvija apsidairė į palenktas galvas, į sukaitusias raudančias seseris, į suakmenėjusį motinos veidą ir žinojo, kad jos visos papuolė į bėdą. Čarlis matė ir mylėjo kiekvieną iš jų tokią, kokia ji buvo. Pamatęs bet kurią iš savo mergaičių – įskaitant Rouz, – jis visada sveikindavosi šūktelėdamas: „Sveika, gražuole!“ Tas pasisveikinimas nuskambėdavo taip maloniai, kad norėjosi išeiti iš kambario ir dar kartą į jį sugrįžti. Jis žavėjosi Džulijos

siekiais ir vadino ją savo raketa. Šeštadienio rytais jis ir Sesilija eidavo į meno muziejų. Su Emelina turėjo bendrą kvartalo vaikų sąrašą, nes Čarliui patiko žiūrėti, kaip dukra nušvinta aiškindama to ar kito vaiko nuostabius gebėjimus ir bruožus. Silvija su seserimis pažino save per atidų tėvo žvilgsnį, o dabar, kai to žvilgsnio neliko, tamprios jų šeimos gijos atsileido. Dabar prireiks pastangų viskam, kam jų anksčiau nereikėjo. Jų visų namai dabar bus tik Rouz namai. Emelina jau nakvojo ponios Čečionės namuose, Sesilijos kambaryje ant grindų, kad padėtų jai su kūdikiu. Džulija ištekėjo. Tą akimirką Silvija suprato, kad ir jai teks išsikraustyti.

Po laidotuvių ji grįžo namo kartu su Rouz. Ketino pasikalbėti su motina apie išsikraustymą, bet nenorėjo to daryti tądien. Gal joms pavyks sutarti laiką, kuris abiem nepasirodys pernelyg skubotas. Gal mėnuo? Bet pakeliui namo Rouz nežiūrėjo į ją ir nesikalbėjo. Namie nuėjo tiesiai į miegamąjį ir persirengė daržo drabužiais. Eidama laukan, praėjo pro Silviją nusukusi veidą.

– Mama, kuo galėčiau padėti? – paklausė Silvija. – Ko norėtum vakarienei?

Rouz sustojo.

– Tavo seserys mane paliko, – ištarė vos girdimai. – Visi mane paliko.

– Aš esu čia, – atsakė Silvija, bet motina niekaip neparodė ją išgirdusi, ir Silvija svarstė, gal jos čia net ir nėra. Jos tikrumas traukėsi, o su juo – ir savęs pajautimas. Silvijai atrodė, lyg pamažu blėstų su savo juoda suknele ir pėdkelnėmis. Nuo įdėmaus Čarlio žvilgsnio Silvija jautėsi tvirta. Dabar, su motina, pasijuto akyta, nykstanti.

– Turėtum apsigyventi pas kurią nors iš seserų, – tarė Rouz. – Noriu likti viena.

Ji atidarė užpakalines namo duris ir išėjo į kiemą. Silvija akimirką stovėjo nejudėdama tuščiam name, gaudydama orą, jai atrodė, lyg plaučiai būtų užsikimšę. Antroji dukra motinai niekada neįtiko ir neįtiks. Kai vėl pajėgė normaliai kvėpuoti, Silvija nuėjo į savo kambarį krauti daiktų.

Tą naktį ji miegojo ant sofos pas Viljamą ir Džuliją. Savo mantą atsinešė popieriniuose pirkinių maišuose. Silvija stebėjosi, koks menkas jos turtas. Kambarys, kuriuo ji visą gyvenimą dalijosi su Džulija, buvo toks mažas, kad jame tilpo tik dvi viengulės lovos ir komoda. Silvija nepirko knygų, nes dirbo bibliotekoje. Gulėdama su naktiniais ant sofos, apsiklojusi šiurkščia antklode, žiūrėdama į tvarkingai išrikiuotus pirkinių maišus, ji jautėsi pakliuvusi į sielvarto tinklą. Tėvas mirė, motina ją atstūmė. „Mano sielos draugas mane išgelbės, – pagalvojo. – Jis mane pamatys, ir aš pasijusiu tvirtesnė.“ Tačiau tai tik dar labiau nuliūdino, nes jei kada nors ji ir sutiks tą vyrą, jis nebus pažinęs jos tėvo. Kone visą naktį Silvija tyrinėjo lubas. Kažkur giliai viduje jautė ašaras, kurios niekaip nerado kelio išeiti. Ji dar nebuvo verkusi.

Kitą rytą bibliotekoje ant plačios skelbimų lentos ji prismeigė raštelį: „Reikia prižiūrėti namus ar augintinį? Reikia žmogaus, kuris palaistytų gėles, kol jūs atostogaujate? Dirbsiu namų ruošos darbus mainais už lovą. Prie informacijos stalo

klauskite bibliotekininkės padėjėjos Silvijos.“

Bet niekas jos neieškojo. Net jos vaikinai, nors jai būtų patikę pasibučiuoti ar apsikabinti, kad ir akimirką. Du iš jų, Ernis ir Mailsas, buvo atėję į šermenis, bet vengė pažvelgti jai į akis. Ji nepranešė jiems apie tėvą, kažkas bibliotekos skelbimų lentoje pakabino pranešimą apie jo mirtį ir laidotuves. Visi, su kuo Silvija susitikdavo, tarsi jautė, kad ją gaubia mirtis, ir aplenkdamo iš tolo. Ji porą kart apsiuostė, tikrindama, ar nedvokia. Stumdė tarp lentynų vežimėlį su knygomis. Studijuodavo bibliotekoje, kai būdavo ne jos pamaina, o nakvojo Džulijos ir Viljamo bute ant sofos.

– Pasakei mamai, kad kurį laiką čia pagyvensi? – paklausė Džulija.

Silvija papurtė galvą.

– Jai palengvėjo, kad manęs ten nėra.

– Bet ji tokia vieniša, – pasakė Džulija. – Ji niekada negyveno viena.

– Šiandien po pietų tu ją applankei.

Džulija palietė savo plaukus, norėdama būti tikra, kad jie nesusitaršę.

– Manau, ji visą dieną darže, kiekvieną dieną. Kai nuėjau, beveik nesikalbėjo.

Suprantu, ji gedi, bet...

– Mama nenori, kad aš ten gyvenčiau, – nukirto Silvija.

Kitą dieną darbe Silvija pamatė, kaip pro plačiuosius bibliotekos langus praeina motina. Ji vis dar vilkėjo juodais drabužiais, bet jau be nėrinių ant galvos. Ėjo lėtai, tiesi. Nepažvelgė į biblioteką, nors buvo didelė tikimybė, kad ten pamatys savo dukrą. Silvija neišbėgo į lauką su ja pasikalbėti. Sustingusi stovėjo prie stalo, žiūrėdama, kaip Rouz praeina pro visus langus ir pradingsta jai iš akių.

Džulija įprato vidury nakties įsmukti ant sofos, kur miegojo Silvija. Dabar Džulija turėjo naują iškilumą – nors kitiems jos nėštumas dar buvo nematomas, jai teko nusipirkti didesnę liemenėlę, – ir Silvijai tekdavo gulėti ant šono, ant paties kraštelio. Turėjo apglėbti Džuliją, kad nenukristų. Aplink pulsavo naktis, ir Silvija džiaugėsi galėdama glaustis prie sesers. Baigėsi lapkritis, nuo jų tėvo mirties prabėgo kelios miglotos savaitės.

– Ką mes darysim? – sušnabždėjo Džulija.

Užsimerkusi Silvija galėjo įsivaizduoti, kad jos guli savo viengulės lovose vaikystės kambaryje. Kiek tik abi prisiminė, jos visada kalbėdavosi tamsoje.

– Tu susilauksi vaiko. O aš netrukus įgysiu kvalifikaciją, gausiu didesnę atlyginimą ir susirasiu, kur gyventi.

Silvija pakeitė koledžo studijų profilį iš anglų literatūros į bibliotekininkystę, nes žinojo, kad vyriausioji bibliotekininkė Eleina ieško naujo darbuotojo, ir ją priims, jei tik ji turės reikiamą diplomą. Silvija kasdien peržvelgdavo vieno kambario butų nuomos skelbimus, būdama tikra, kad turėdama naujas pareigas pajėgs ką nors išsinuomoti.

– Jaučiuosi kaip Betė, – ištarė Džulija.

Silvija stipriau apglėbė seserį. Kai jos augo, taip sakydavo tik Silvija, Emelina ir Sesilija. Džulija niekada nesakydavo, kad jaučiasi kaip Betė. Susirgusi gripu ar peršalusi Džulija gerdavo apelsinų sultis, čiulpdavo cinko tabletes ir valgydavo salotas, kad kuo greičiau pasveiktų. Liga ar nusivylimas buvo tai, ką reikia nugalėti. Ji nebūtų nė juokavusi apie pasidavimą.

Bet po Čarlio mirties Džulijos akyse apsigyveno baimė. Silvija puikiai suprato vyresniąją seserį ir žinojo, kad Džulija ne tik gedi tėvo – jo mirtis išmušė ją iš vėžių. Džulija nebuvo jos suplanavusi, ir tas sukrėtimas pakirto visą jos pasaulėžiūrą. Tėvo netekties ji negalėjo atitaisyti.

– Mes susitvarkysim, – pasakė Silvija. – Tu sukursi naują planą. Visada sukuri. Gal dabar, kai laukiesi, tau tai sunkiau padaryti. Neskubėk.

– Ar aš klydau bandydama viską atitaisyti? – Džulija padėjo Silvijos plaštaką sau ant pilvo. Pastarosiomis dienomis kūdikio judesiai tapo juntami.

Silvija nutilo, nes tuos švelnius kūdikio judesius galėjai apčiuopti tik visiškai nuščiuvus. Džulijos pilvukas jai atrodė lyg būgnas, tik smūgiai aidėjo jo viduje. Silvija kažką pajuto, ir tai ją sujaudino: lyg kiltų burbuliukai, gal pamojo rankutė.

– Ne, – ištarė. – Tu neklydai.

Kai viena ar kita sesuo snūduriuodavo, stodavo tylos akimirkos. Tik kartą jos abi giliai įmigo, ir ryte Viljamas rado jas apsivijusias viena kitą. Dažniausiai jos čia užmigdavo, čia vėl pabUSDavo. Silvija glaudėsi prie sesers, naktimis ji jautėsi lyg atsišvartavusi. Ją įtraukdavo dangus, antklodė ir popieriniai maišai su drabužiais. Tamsoje Čarlio nebuvo, o Rouz spoksojo į Silviją su pykčiu, kurio ši nesuprato, bet kaltės jausmas vertė jos kūną įsitempti. Silvija žinojo, kad Sesilija verkia su kiekvienu Izės gyvenimo žingsneliu, nes ji neteko abiejų tėvų ir to pasaulio, kuriame jos mažylė būtų turėjusi augti. Rouz, užsispyrusi ir negailestingai tyli, per du namus nuo Sesilijos ir savo anūkės, kaskart vis giliau grimzdo į savo atkaklų sielvartą. Kai pastarąjį kartą Džulija buvo nuvykusi jos aplankyti, Rouz išprašė ją lauk.

Silvija jau snaudė, kai sesuo ištarė:

– Po laidotuvių Viljamas paprašė iki semestro pabaigos atleisti jį nuo profesoriaus asistento darbo, pasakė, kad po mano tėvo mirties norėtų daugiau pabūti su manim.

– Koks jis mielas.

– Bet mums reikia pinigų. Aš jų tikėjau, o jis kalbėjosi su savo vadovu, su manim nepasitaręs. Man būtų geriau, jei Viljamas dirbtų, nes juk tai daro baisų pirmą įspūdį. Profesoriai pamany, kad jis tinginys ar kvaištelėjęs.

Džulija ištarė žodį *kvaištelėjęs* kaip didžiausią priekaištą, kokį tik pajėgė sugalvoti.

Silvija susimąstė. Svainis šlubčiodavo po butą, šypsodamasis Silvijai, rodydamas, kad ji jam netrukdo, nors iš tiesų turėjo trukdyti. Nemanė galinti jam priekaištauti.

– Ar ką nors jam sakei? – paklausė.

– Vis tiek nieko nebepakeisi. Galėtum padaryti man paslaugą?

Šiam klausimui nereikėjo atsakymo, todėl Silvija tiesiog laukė.

– Galėtum perskaityti jo knygą? Jis ją vadina vystomu projektu. Neatstojau, kol galiausiai davė man paskaityti, o dabar nežinau, ką su tuo daryti. Visiškai. – Džulija žiūrėjo į Silviją plačiomis akimis. – Vengiu su juo apie ją kalbėti, nes nežinau, ką sakyti. Tu esi skaitytoja, suprasi, ką jis bando parašyti. Ir ar jam tai padės padaryti karjerą? Pabaigus doktorantūrą gauti darbą?

Džulijai nebuvo būdinga tiek daug klaustukų. „Visi mes pakrikę, – pagalvojo Silvija. – Kiek tai dar tęsis?“

– Žinoma. Perskaitysiu rytoj bibliotekoje. Arba šiandien, žiūrint, kiek dabar valandų.

Džulija pabučiavo ją į skruostą.

– Dėkoju. Žinoma, jam nesakyk, kad ją skaitai.

Silvija pamėgino tamsoje įžvelgti laikrodžio rodykles. Kažkur krūtinėje jautė kylantį baimės burbulą. Kiek valandų? Ar jau arti aušra? Kai neišsimiegodavo, dieną persekiodavo nakties nerimo ir netekčių šešėliai.

Ji pradėjo skaityti bibliotekoje prie stalo prieš savo pamainą, tęsė per pietus valgydama sumuštinį ir skaitė važiuodama autobusu į paskaitas. Džulija jai padavė du šimtus guma apjuostų mašinraščio lapų popieriniame maišelyje. Iš pirmo žvilgsnio iš tiesų atrodė, kad čia tik vystomas projektas. Kai kurių skyrių pastraipoms trūkdavo pabaigos. Vidury sakinių klaustukai, į kuriuos Viljamas tikėjosi vėliau atsakyti. Daugybė išnašų su Viljamo pasiūlymais, svarstymais ir dvejonėmis, kuria kryptimi vystyti surinktą medžiagą.

Knyga buvo neva apie krepšinio istoriją, prasidėjusią 1891 metais Masačusetse, kai daktaras Džeimsas Neismitas sukūrė šį žaidimą, krepšius, skirtus persikams rinkti, panaudodamas kaip lankus, kad lengvaatlečiai galėtų sportuoti ir žiemą, kai šalta. Knyga šokinėjo pagal Viljamo užgaidas, bet visgi laikėsi šiokios tokios chronologijos. Joje pristatyta pirmoji 1898-ųjų krepšinio lyga, trylika dr. Neismo sukurtų žaidimo taisyklių ir faktas, kad iki šeštojo dešimtmečio visi žaidėjai ir treneriai buvo baltaodžiai. Pasakojimas nutrūko Viljamui įpusėjus aiškinti JAV krepšinio asociacijos ir Nacionalinės krepšinio asociacijos kovas 8-ajame dešimtmetyje, kai abi lygos varžėsi dėl tokių žvaigždžių kaip „Dr. Džei“ ir Spenseris Heivudas. Istorija buvo papildyta konkrečių rungtynių aprašymais: Filadelfijoje, kai Bilas Raselas laimėjo prieš milžiną Viltą Čemberleną; 1959-ųjų koledžo rungtynes, kai Oskaras Robertsonas pelnė 45 taškus, sugavo 23 atšokusius kamuolius ir atliko 10 sėkmingų perdavimų. Rankraštis baigėsi pasakojimo apie 1976-ųjų finalines rungtynes tarp Bostono „Celtics“ ir Fenikso „Suns“ viduryje. Tos rungtynės turėjo tris pratęsimus ir buvo visų laikų ilgiausias finalinis

žaidimas. Viljamas rašė gerai – aiškiai, patraukliai, – bet Silvija nelabai domėjosi pagrindiniu pasakojimu. Ją patraukė išnašos ir įterpti klausimai. Atrodė, lyg Viljamas kalbėtųsi su savimi. Jo parašytos mintys buvo:

„Kodėl mane taip domina Bilo Voltono traumos?“

„Ar aš rašau tik norėdamas pavyti šiandieną? Ar to gana?“

„Kaip gali mano tėvas ir tiek daug bostoniečių taip nekęsti Raselo? Nesinori nė rašyti apie tai, kas ten nutiko jo namams.“

„Kur moksliniai tyrimai, kodėl tie vyrai užauga tokie aukšti, nors jų tėvai dažnai žemaūgiai?“

„Šitas projektas neturi pagrindinės minties.“

„Tai siaubinga. Aš siaubingas.“

Keliose vietose Viljamas buvo parašęs: „Ką aš darau? Kodėl aš tai darau? Kas aš esu?“

Nebaigto pasakojimo pabaigoje pasirodė ir tokia išnaša: „Turėjau būti aš, ne ji.“

Silvija dar kartą perskaitė pastabas. Jos atrodė lyg raktas į kitą istoriją, ne krepšinio istoriją, prie kurios buvo prikabintos. Ką reiškė tas: „Turėjau būti aš, ne ji“? Ar tas teiginys susijęs su krepšiniu? Ar „ji“ – tai Džulija?

Klausimuose paslėptas nerimas privertė Silviją sudrebėti. Autobusas krestelėjo, lyg jai pritardamas. Čarlis kartą pasakė Silvijai: „Dairomės pro langą arba žvelgiame į save, ieškodami kažko daugiau.“ Tose išnašose Viljamas žvelgė į save, bet rado tik nuogastavimą ir dvejonę. „Kas aš esu?“ Atrodė, lyg Viljamas neatpažintų savo atspindžio veidrodyje, o gal nieko jame nematė. Silvija prisiminė, kaip tą kartą stovėjo prieš Rouz ir jautė, lyg po truputį nyktų. Maždaug taip Silvija jautėsi kiekvieną minutę po tėvo mirties. Pradėjo suprasti, kad tėvo dėmesys leido jai jaustis tvirtai, palaikė *jo Silviją*, todėl ji užjautė savo svainį. Ji taip jautėsi tik mėnesį, ir tai buvo siaubinga. Rankraščio apimtis ir į jo puslapius sudėtos pastangos liudijo, kad Viljamas taip jaučiasi labai ilgą laiką.

Silvija baigė skaityti rankraštį po vakarinių paskaitų važiuodama autobusu į Džulijos butą. Sukišo lapus į popierinį maišelį ir spoksojo pro langą, kuriame švietė stiklinis jos atspindys. Ant savo veido pamatė Viljamo veido kontūrus. Silvijai svainis visada patiko, šalia jo jausdavosi patogiai, ir kai Džulija kalbėdavo su daugybe šauktukų, jie retkarčiais vienas kitam nusišypsodavo. Emelina, gyvasis nuotaikų barometras, visada sakydavo, kad Viljamas yra švelnus žmogus. Bet Silvija susipažino su Viljamu, kai jis jau priklausė Džulijai, todėl ji visada galvojo apie jį tik kaip apie sesers išrinktąjį. Dabar ji pirmąkart pagalvojo, ar Džulija nesuklydo. Tuos lapus parašęs žmogus buvo pilnas savybių, kurias sesuo mėgo mažiausiai: neryžtingumas, abejojimas savimi, liūdesys. Džulija buvo kaip beisbolo žvaigždė, kuri gyveno bazėje, lazda atmušdama visas abejones. Vienintelis protingas paaiškinimas – Džulija nežino, kas slypi jos vyro širdyje,

arba nežinojo, kol neperskaitė tų lapų.

Ten, ant autobuso sėdynės, Silvija pasijuto fiziškai sąmoningesnė, jos ląstelės dilgčiojo, lyg ką tik pabudusios. Ji jautė rankraščio svorį sau ant kelių, aprūkusi lango stiklą, galimą Džulijos klaidą, ilgų beveik bemiegių savaičių ant kažkieno sofos nuovargį, tėvo netektį. Pajuto, kaip kažkas sukirba ir joje, bet kol spėjo suprasti kas – pravirko. Stengėsi verkti tyliai, kad neatkreiptų į save puspilnio autobuso keleivių dėmesio, bet sūrios ašaros sruvo skruostais ir merkė palto priekį.

Į butą grįžo vėlai, sesuo su Viljumu jau miegojo. Silvija išsivalė dantis, apsivilko naktinius ir krito ant sofos. Viljamo klausimai badė ją lyg smeigtukai. Iškildavo tamsoje ir smelkėsi vidun, reikalaudami atsakymų.

„Ką aš darau? Guliu ant sofos sesers bute.“

„Kodėl tai darau? Nes mano tėvas mirė, o jis buvo mano namai.“

„Kas aš esu? Silvija Padavano.“ Išgirdo savo vardą, tariamą Čarlio balsu, su pasimėgavimu, ir nusišypsojo.

Tas paskutinis klausimas ir atsakymas į jį pirmą kartą padėjo Silvijai suprasti, kodėl motina visada į ją šnairuodavo, o į seseris ne. Rouz atpažino Silvijoje tai, kas jai visada kliuvo sutuoktiniyje. „Fe, Vitmanas“, pasibjaurėdavo Rouz, kai Čarlis deklamuodavo eiles. Ne todėl, kad jai rūpėtų Voltas Vitmanas, o todėl, kad ji kaltino Čarlio poetiškumą dėl jo gyvenimo nesėkmių. Poezija buvo kalta, kad jo atlyginimas nekilo, kad jis nenusimindavo sugedus krosniai ir tempdavosi žmoną į lauką pasigėrėti Mėnulio pilnatimi, ir kad jam nerūpėjo, ką žmonės apie jį galvoja, užtat į jo laidotuves susirinko šimtai žmonių. Silvija buvo pilna to paties kaip Čarlis, ir kai Rouz žiūrėdavo į dukrą, ji matydavo ne Silviją, o savo žlugusią santuoką ir asmeninį pralaimėjimą bandant įtikinti Čarlį būti tuo, kuo ji norėjo jį matyti. Silvija pagalvojo apie Džuliją, kurioje buvo tiek daug Rouz. Ji žinojo, kad bus paniekintas ir Viljamo viduje slypintis neryžtas, kai tik Džulija jį pastebės.

Silvija užsimerkė ir persikėlė į svainio abejonių platybes. Jos priminė ūkanotą, padriką viržyną iš seserų taip mėgstamų karalienės Viktorijos laikų romanų. Tose atšiauriose erdvėse pilnais plaučiais kvėpuodama drumstu oru Silvija jautėsi kaip namuose. Po Čarlio mirties jai atrodė, tarsi ji lietųsi per kraštus ir tuo pat metu nerangiai bandytų save susemti. Seserys ir motina buvo saugios su savo siekiais ir kasdienybe. Silvija buvo jos sielvartas ir netektis. Viljamas irgi nesijautė saugus, o jo klausimai Silvijai atrodė artimi. Ji ir svainis kankinosi, nerasdami vietos savo kūnuose, nors kone visiems toks siekis atrodytų absurdiškas.

Atėjus Džulijai, Silvija pasislinko ir apkabino vyresniąją seserį stipriau nei įprastai.

– Tau viskas gerai? – sušnibždėjo Džulija.

Silvija papurtė galvą ir įsikniaubė seseriai į kaklą. Jautė, kaip kūdikis plazda sesers viduje, o paskui ir jos plokščiame pilve. Jai reikėjo to apkabinimo, bet tuo pat metu

norėjo laimėti laiko, kol Džulija ims klausinėti, o ji pasistengs atsakyti, kaip mokėdama.

- Ar tas rankraštis geras?
- Taip ir ne.
- Ar jis padės jam tapti profesoriumi?
- Ne.
- Nesuprantu... Kas tai?
- Nežinau. Dar neteko skaityti nieko panašaus.

Rouz sukviėtė šeimos susirinkimą šeštadienį, kai Džulija buvo aštuntą mėnesį nėščia, o Izei sukako keturi mėnesiai.

- Šeimos susirinkimas kartu su Sesilija? - paklausė Džulija, atėjusi pas motiną į daržą. („Ji rengiasi dar baisiau, - tą vakarą Džulija pasakys Silvijai. - Po beisbolo uniformą apsivilko tėčio pižamą.“)

- Žinoma, ne, - atsakė Rouz. - Tu, Viljamas, Silvija ir Emelina.

Išvardintieji jos namuose pasirodė paskirtą dieną ketvirtą valandą po pietų. Visos trys seserys stabtelėjo ant laiptelio prie durų ir pažvelgė į ponios Čėčionės namą. Nė viena iš seserų nepranešė Sesilijai apie susirinkimą, nepajėgė pasakyti, kad ji nepakviesta, nors ji, be abejo, žinojo. Silvijos rūpesčiu Sesilija dirbo bibliotekoje nepilnu etatu, ir jų pamainos dažnai sutapdavo. Emelina miegojo ant sulankstomos lovelės Sesilijos kambaryje, o Džulija kasdien skambindavo Sesilijai paklausti, kaip sekasi jai ir kūdikiui. Sesilija, kaip ir kiekviena iš jų, girdėdavo viską, ką seserys pasako, ir viską, ko jos nepasako. Tas susirinkimas buvo toks akivaizdžiai nepaminėtas, ta valanda tokia išbraukta iš jų dienotvarkės, kad jis, ko gero, buvo vienintelis dalykas, kurį Sesilija tikrai žinojo.

Kai jie atėjo, Rouz jau sėdėjo savo vietoje valgomajame prie stalo. Iš veido atrodė sulysusi, vilkėjo išblukusią naminę suknelę.

- Turiu parduoti šį namą, - pasakė visiems susėdus. - Nebeišgaliu čia gyventi. - Ji atsainiai mostelėjo ranka į sienas, miegamuosius ir juos supančią istoriją. - Ir man nereikia tokio didelio ploto.

Silvija atsilošė kėdėje. Ji niekada nepagalvojo, kad tas namas gali būti parduotas. Kai Rouz ir Čarlis susituokė, Čarlis nupirko jį labai pigiai, gal per kokias lažybas išgertuvėse - nors aiškiai taip niekada ir nepasakė, - tuo metu, kai Čikagoje tvyrojo rasinė įtampa ir daug baltųjų bėgo iš miesto. Rouz manymu, tas sandoris, ko gero, buvo didžiausias Čarlio gyvenimo pasiekimas.

Silvijos seserys atrodė tokios pat sukrėstos: Džulija išblyško, o Emelina tankiau sumirksėjo, kaip darydavo išsigandusi ar nustebusi.

- Maniau, namas tavo nuosavybė, - ištarė Džulija. - Tėtis visada gyrėsi neturintis paskolos.

Rouz pašnairavo į ją.

– Prieš dešimt metų man teko paimti paskolą, kad mes galėtume jus išmaitinti ir aprengti.

Jos pagaliau suprato. Nuo sienų į jas spoksojo šventosios. Klaros Asyžietės vieta buvo tuščia. Visos žinojo, kad šventosios paveikslas dabar gyvena kaimynystėje po Sesilijos lova.

– Negali palikti savo daržo, – ištarė Emelina.

Džulija, Viljamas ir Silvija su palengvėjimu linktelėjo. Tie žodžiai buvo tiesa. Kas Rouz be savo daržo? Visas Rouz gyvenimas vyko darže, lyg ji būtų suleidusi šaknis šalia savo žolelių, salotų ir baklažanų.

– Per daug darbo, – atsakė Rouz. – Su manim baigta. Su šituo namu baigta. Jūs visos išsikraustėt.

Ji nepažvelgė į Silviją, bet ši pajuto krūtinės smigusią motinos strėlę. „Juk sakei, kad nori būti viena, – pagalvojo. – Padariau, ko prašei.“

– Išvažiuoju į Floridą, – tarė Rouz. – Butas jūros pakrantėje. Ten gyvena kelios mano pažįstamos iš mūsų kvartalo, jos padės įsikurti. Pardavusi namą, galėsiu pragyventi.

– Į Floridą? – Tai buvo pirmas Viljamo ištartas žodis nuo tada, kai jie susėdo prie stalo. – Jūs negalite to daryti.

Rouz įsmeigė į jį akis.

– Dukroms jūsų reikia. – Jis įkvėpė. – Mama. Mums jūsų reikia.

– Aš laukiuosi, – ištarė Džulija. – Prašau, neskubėk.

Oras kambaryje atrodė keistas: slogus, bet pasiruošęs keistis, lyg tuoj prasidėtų audra. Seserys Padavano muistėsi ant kėdžių. Visos jautė Sesiliją čia pat, gretimame name, su dukra ant rankų, tarsi ši būtų gelbėjimosi ratas, mėginančią klausytis žodžių, kurių negalėjo girdėti.

– Norėjau asmeniškai jums pranešti, – pasakė Rouz.

„Kur tu? – pagalvojo Silvija. – Gal jau Floridoje?“ Ji prisiminė, kaip pažvelgė į karste gulintį Čarlį – vaškinį, išėjusį. Dabar buvo dar blogiau. Motina sėdėjo čia, prieš jas, jos kūnu tekėjo kraujas, bet jos nebuvo. Ji pasitraukė. Gal laidotuvių dieną? Tada, kai Silvija klūpėjo šalia jos ant grindų, iškart po tos žinios? O gal ji jau ilgus metus norėjo būti kažkur kitur ir dabar pamatė progą ištrūkti?

– Mums visiems trūksta tėtės. Turėtume būti visi kartu. Mama, atnešiau tau Izės nuotraukų. Tokia gražutė, – pasakė Emelina.

Ji ištraukė iš po stalo nuotraukas, bet po jos žodžių Rouz atsistojo. Išeidama iš kambario, tarstelėjo:

– Eidamos namo galite pasiimti daržovių.

Trys iš keturių seserų Padavano liko prie valgomojo stalo, įsikibusios į jį, lyg būtų vienu kartu visko netekusios.